

Kedves Diákok! Tisztelt Tanárok! Tisztelt Megemlékezők!

Immár harmadik alkalommal kerül sor az 1956-os események során és azt követően a megtorlás éveiben hősi halált halt áldozatok előtti tisztelgésül megrendezett emlékfutásra Hidas Ferenc tanácsnok úr kezdeményezésére. A harmadik olyan alkalom ez 2003. október 18-a óta, amikor is a város iskoláiból diákok sereglenek az 1848-49-es szabadságharc egyik emblemikus figurájának, kis hazánk egyik legkiemelkedőbb poétájának, Petőfi Sándornak a szobrához, illetve a színházkertben található 56-os emlékhelyhez, a kopjafához. Onnan elrendeződve a Várban, azaz az itt található Bruszniai emléktábláig futnak, fegyelmezetten, méltósággal rendezetten, hogy fejet hajtsanak az 1956-os veszprémi forradalmi események legkiemelkedőbb egyénisége tiszteletére.

Annak az embernek a tiszteletére, aki alig 34 évesen, a legdrágábbat, az életét áldozta a szabadságért, a becsületért, az emberi tisztesség megóvásáért. Perbefogása és áldozattá válása elől elmenekülhetett volna, mégsem tette. A hazaszeretete és erős hite itthon tartotta. Vállalta, hogy szembenézzen hőhéraival. A Himnuszt énekelve, meztelen felsőtesttel állt a bitófa alá.

Ki is volt dr. Bruszniai Árpád? Ki is volt az a tanárember, akiről 1989-ig csak csendben, jól meggondolva, bizalmas körülmények között lehetett beszélni? Akinek még az életrajzi adatait sem lehetett halálát követő több mit 3 évtizeden át megírni?

A ma rendelkezésünkre álló források alapján röviden az alábbiakat mondhatjuk el az életútjáról.

Bruszniai Árpád 1924. június 27-én született Derekegyházán. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1949-ben szerzett diplomát, az Eötvös Kollégium tagjaként végzett ógörög–latin–történelem szakon kitüntetéssel. 1947-ben ösztöndíjasként Bécsben tanult egy évig. Nagy jövőt jósoltak neki a klasszika-filológia kutatásában, e tárgyban több írása is megjelent.

Hiába volt kitűnő ifjú klasszika-filológus, a család és az édesapja korábbi tevékenysége miatt megbélyegzetté vált az 1950-es években.

Apját bebörtönözték, bátyját internálták, őt magát pedig elbocsátották az egyetemről. 1950-től kántor volt a váci székesegyházban. Regényes fordulata életének, hogy itt Vácott ismerte meg későbbi feleségét, aki már gyűrűs menyasszonyként döntött a fiatalkori súlyos betegsége következtében lábát kissé húzó fiatalember mellett. Felbontotta korábbi eljegyzését, s méltó társa lett Bruszniai Árpádnak életre-halálra. Az ifjú pár a házasságkötés után Margit asszony, a feleség révén Veszprémben teremtett magának egzisztenciát.

Bruszniai Árpád 1952-1956-ig a veszprémi Lovassy László Gimnáziumban tanított: énekkart vezetett, irodalmi kört szervezett, atyai jó tanácsokkal látta el az 50-es évek nehéz sorsú középiskolás ifjúságát. Közmegbecsülésnek örvendő ember vált belőle, időközben megszületett lánya, Margit.

A helyi értelmiségi vitakör, a Batsányi kör egyik megalapítója és vezetője volt. 1956. október 26-án beválasztották a Veszprém Megyei Forradalmi Tanácsba, melynek kezdettől eszmei irányítója, november 1-jétől hivatalosan is a vezetője volt. Ugyanezen a napon a Honvédelmi Minisztériumban járt, hogy a nemzetőrség vezetésének támogatására egy megbízható tisztet kérjen. Másnap beszédet tartott a **Jutasi laktanyában** egybegyűlt fegyvereseknek, melyben hangsúlyozta a fegyelem szükségességét, a rend fenntartásának fontosságát. Programnyilatkozatukban felhívták a kormányt, kezdjen tárgyalásokat a szovjet csapatoknak az országból történő kivonásáról, írjon ki demokratikus választást, a nemzeti sajátosságok figyelembevételével folytassa a szocializmus építését. Több alkalommal minden befolyását latba vetve állta útját az erőszakos cselekményeknek, oldott meg békésen igen feszült helyzeteket. Rendeletet adott ki a téeszek részbeni felosztatásáról, a tagosítás során elvett földek visszaadásáról, zároltatta a **DISZ és az MDP** vagyonát, és azt a forradalmi tanács részére utaltatta át.

A forradalom és szabadságharc bukása után 1956. november 5-én szovjet katonák letartóztatták, sorstársaival együtt a Szovjetunióba hurcolták, ahonnan csak decemberben került haza.

1957-ben tanári állást kapott a váci gimnáziumban, ahol történelmet tanított és egyben osztályfőnök is volt.

Kéthónapnyi tanárkodás után a magyar hatóságok bíróság elé állították: fegyvert kerestek nála, egy kész koncepció per áldozatává kellett válnia, mint a korban oly sok más ártatlanul elítéltnek.

Tragikus, hogy a sorozatos tárgyalásokon az a Papp János vallott, tanúskodott ellene, akinek életét pont ő védte a kritikus napokban a forradalmárok jogos bosszújától. A Győri Katonai Bíróság Népbírósági Tanácsa 1957. október 19-én életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte, azonban az ítéletet a Legfelsőbb Bíróság Tanácsa kötél általi halálra változtatta, melyet zárt tárgyaláson mondtak ki. A katonai ügyész többször fellebbezett ügyében, eredménytelenül.

Bruszniai Árpád mindvégig reménykedett, hogy elkerülheti a legrosszabbat. Feljegyezték, hogy amikor életfogytiglan börtönbüntetésre ítélték első fokon, azt mondta feleségének: “Hála Istennek, hiszen a rendszer úgysem tart addig.”

1958. január 9-én végezték ki. Földi maradványai ma Vácon nyugszanak. Nevét emlékmű, disszertációjának díszkiadása és Veszprém és Vác egyik utcája őrzi.

Szellemisségét, életével és halálával adott tanítását azonban nekünk és utódainknak kell őrizni és követni.

Kahler Frigyes Brusznjai per (emberi sorsok a politikai megtorlás idején) című könyvében írja az alábbiakat:

A „jogos” forradalom összeroppant a jogot tipró túlerővel vívott küzdelemben. A restaurált hatalom vért kívánt, miként az 1849-ben is volt. Kivégzéseket sürgettek. Ennek áldozata lett Brusznjai Árpád, aki felelősségérzetből indítatva vállalta- ideiglenesen- a forradalmi Veszprém gondjait. Ideiglenesen, mert arra várt, hogy visszatérjen tanári hivatásához, s remélte egy szabad országban nem lesz akadálya tudományos pályája folytatásának.

Keresztúri Dezső 1989-ben Brusznjai Árpád emléke előtt tisztelegve gyönyörű versbe foglalta gondolatait.

**„Kicsit mindig jobb volt a kelleténél...
Nem futott meg, nem vetette kockára,
ki rá volt bízva: kisgyermekét várta.
Számított a mentettek hálájára,
S megölték, bármit tettünk is, hiába.**

Ezeket a verssorokat felidézve hajtunk most fejet mi is a mártírhalált halt tanár, **Brusznjai Árpád** emberi nagysága előtt.

Veszprém, 2005. október 21.

Katanics Sándor